Research Paper

An Analysis of Subjective Well-being among the Villagers of Kuhdasht County

*Mohammad Reza Bakhshi[1], Malihe Falaki[1], Kobra Pirdadeh Beyranvand[2]

1. Assistant Professor, Department of Agronomy and Plant Breeding, Faculty of Agriculture, University of Birjand, Birjand, Iran.
2. MSc. Graduated, Department of Agronomy and Plant Breeding, Faculty of Agriculture, University of Birjand, Birjand, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation: Bakhshi, M.R., Falaki, M., & Pirdadeh Beyranvand, K. (2021). [An Analysis of Subjective Well-being among the Villagers of Kuhdasht County (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 12(3), 482-501, http://dx.doi.org/ 10.22059/jrur.2021.317430.1606

doi: http://dx.doi.org/ 10.22059/jrur.2021.317430.1606

Received: 17 Jan. 2021
Accepted: 09 Aug. 2021

ABSTRACT

The study and measurement of social welfare in order to monitor and reform social welfare policies and programs, especially in rural settlements facing many challenges and problems, is an undeniable necessity. The purpose of this study was to evaluate the level of subjective well-being of households and determine the factors affecting it in rural settlements of *Kuhdasht* County. The research method is descriptive-analytic based on Inglehart's and Easterlin's theories and utilizing the questionnaire tool. Using the Cochran formula and stratified random sampling method, 375 rural householders were selected as the sample of the study. The results showed that the level of subjective well-being of 70% of the heads of households is moderate and lower, and most of the indicators of subjective well-being including "feeling of health", "happiness", "hope for the future" and "social trust" are undesirable. Statistical analysis indicated that the individual variables (gender, age), population variables (household size, number of persons employed in the family), and economic variables (type of household head job, land ownership status) are the most important factors causing differences in the level of welfare of households in rural settlements of *Kuhdasht* County. Therefore, improving social welfare in rural areas requires a review of past policies and adaptation of plans to the needs and expectations of rural communities.

Key words:
Life satisfaction, *Kuhdasht*, Rural areas, Subjective well-being

Copyright © 2021, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

The study and measurement of social welfare in order to monitor and reform social welfare policies and programs, especially in rural settlements facing many challenges and problems, is an undeniable necessity. Subjective welfare is one of the most important social issues and one of the dimensions of social welfare. Subjective well-being, or the feeling of well-being, reflects the positive or negative evaluations of people about their lives in any society. Understanding the factors affecting the subjective well-being of villagers can provide a more comprehensive understanding of the concept of desirability

* *Corresponding Author:*
Mohammad Reza Bakhshi, PhD
Address: Department of Agronomy and Plant Breeding, Faculty of Agriculture, University of Birjand, Birjand, Iran.
Tel: +98 (915) 5620700
E-mail: mbakhshi@birjand.ac.ir

and satisfaction from their perspective, and also, based on this knowledge, policymakers can develop effective policies to improve household welfare and increase happiness and life satisfaction in rural areas. The purpose of this study was to evaluate the level of subjective well-being of households and determine the factors affecting it in rural settlements of *Kuhdasht* County.

2. Methodology

The research method is descriptive-analytic based on Inglehart's (2002) and Easterlin's (2004) theories. The statistical population of the study includes heads of households living in rural areas of *Kuhdasht* County. Using the Cochran formula and stratified random sampling method, 374 rural householders were selected as the sample of the study. A questionnaire and interview method were used for data collection. According to theoretical concepts of measuring subjective well-being, 7 components and 44 items were used in the questionnaire. The validity of the questionnaire was confirmed by experts of rural development, and Cronbach Alpha coefficient ($\alpha = 0.78$) was used to confirm its reliability. In order to analyze data, SPSS.20 was used. For this purpose, descriptive statistics such as frequency, percentage, mean and standard deviation were used. In addition, t student test and analysis of variance were also used for inferential statistical analysis.

3. Results

Classification of the general subjective well-being of heads of households in terms of three levels (low, medium, high) using the difference of standard deviation from the average indicates that a significant part of heads of households have a moderate level of subjective well-being (39.70%). In addition, 31% of heads of households have an unfavorable level of subjective well-being and only 29.30% of heads of households have a desirable and high level of subjective well-being. In a general view, the level of subjective well-being of 70% of the heads of households is moderate and lower, and most of the indicators of subjective well-being including "feeling of health", "happiness", "hope for the future" and "social trust" are undesirable. Statistical analysis indicated that the individual variables (gender, age), population variables (household size, number of persons employed in the family), and economic variables (type of household head job, land ownership status) are the most important factors that cause differences in the level of welfare of households in rural settlements of *Kuhdasht* County.

4. Discussion

Analysis of variance of subjective well-being of heads of households by age shows that by moving from the lower age group to the upper age group, the level of subjective well-being increases and reaches a maximum at the age of 54-70 years and then decreases. This result is consistent with the findings of Blanchflower & Oswald (2008). Also, the level of education does not have a significant effect on people's mental well-being. This research finding is in accordance with the results of Baradaran and Hosseinpour (2013). Most of the heads of rural households have primary education and do not have the professional knowledge to increase their level of social welfare and therefore the result seems logical. Findings indicate that people who own real estate have a higher level of mental well-being than other people. Having land ownership rights and having personal land ensures job security and income stability compared to other people, which in turn leads to life satisfaction.

Based on the research findings, the level of subjective well-being of female-headed households is lower than the level of subjective well-being of male-headed households and they have a statistically significant difference. Therefore, in order to achieve social justice as one of the basic pillars of social welfare, increasing the level of financial welfare, improving the employment status of female-headed households, and reducing gender differences in income, power and social status in planning rural areas should be considered.

5. Conclusion

It seems that the planning and actions taken over the past few decades have not yet been able to have a positive effect on increasing the well-being of the villagers, especially in the mental dimension. Therefore, targeted planning and policy-making based on the needs and expectations of rural people in rural development programs is required. In other words, improving social welfare in rural areas requires a review of past policies and adaptation of plans to the needs and expectations of rural communities.

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

تحلیل وضعیت رفاه ذهنی روستاییان در شهرستان کوهدشت

*محمدرضا بخشی[۱]، ملیحه فلکی[۱]، کبری پیرداده بیرانوند[۲]

۱- استادیار، گروه زراعت و اصلاح نباتات، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.
۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد، گروه زراعت و اصلاح نباتات، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

تاریخ دریافت: ۲۸ دی ۱۳۹۹
تاریخ پذیرش: ۱۸ مرداد ۱۴۰۰

چکیده

مطالعه و سنجش رفاه اجتماعی به‌منظور پایش و اصلاح سیاست‌ها و برنامه‌های رفاه و تأمین اجتماعی به‌ویژه در سکونتگاه‌های روستایی که با چالش‌ها و مشکلات متعددی مواجه هستند، ضرورتی انکارناپذیر است. هدف این پژوهش، ارزیابی و تعیین سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها و عوامل مؤثر بر آن در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان کوهدشت است. روش تحقیق توصیفی- تحلیلی و مبتنی بر نظریات اینگلهارت و استرلین و بهره‌گیری از ابزار پرسشنامه است. نمونه موردمطالعه با استفاده از فرمول کوکران و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب به تعداد ۳۷۵ نفر انتخاب شد. بر اساس یافته‌های تحقیق، سطح رفاه ذهنی ۷۰ درصد سرپرستان خانوارها در حد متوسط و پایین‌تر است و اغلب شاخص‌های رفاه ذهنی شامل «احساس سلامت»، «خوشبختی و شادکامی»، «امید به آینده» و «اعتماد اجتماعی» دارای وضعیت نامطلوب هستند. تحلیل‌های آماری نشان داد متغیرهای فردی (جنسیت، سن)، متغیرهای جمعیتی (بعد خانوار، تعداد افراد شاغل در خانواده) و متغیرهای اقتصادی (نوع شغل سرپرست خانوار، وضعیت مالکیت اراضی) دارای تأثیر معناداری بر سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان کوهدشت هستند. لذا بهبود رفاه اجتماعی در نواحی روستایی، نیازمند درک صحیح از رفاه و بازنگری سیاست‌های گذشته و تطابق برنامه‌ها با نیازها و انتظارات جوامع روستایی است.

کلیدواژه‌ها:
رفاه ذهنی، نواحی روستایی، رضایت از زندگی، کوهدشت.

مقدمه

مفهوم رفاه اجتماعی طی سالیان اخیر به‌صورت گسترده‌ای موردتوجه جامعه شناسان، اقتصاددانان و سایر رشته‌های مرتبط با توسعه قرارگرفته (HezarJaribi & Safari Shali, 2012) و شناخت الگوها و ابعاد آن، یکی از مؤلفه‌های اساسی برنامه‌ریزی اجتماعی و اقتصادی تلقی شده است. در جهان امروز، رفاه اجتماعی بخشی از زندگی و فرهنگ انسان تلقی می‌شود و اندازه‌گیری رفاه و نحوه توزیع و ارتقاء آن در جامعه برای دولت‌ها و عموم مردم از اهمیت خاصی برخوردار بوده و هدف غایی اغلب برنامه‌ریزی‌های توسعه به شمار می‌آید. این موضوع بخش قابل‌توجهی از زمان، انرژی و دغدغه مسئولین سیاسی و برنامه‌ریزان اجتماعی را در جوامع گوناگون به خود اختصاص می‌دهد و در شمار مقوله‌هایی است که به‌طور مستقیم با زندگی روزمره مردم در ارتباط بوده و از این جهت نقطه تلاقی عموم شهروندان با حاکمیت به شمار می‌رود (Sam Aram et al., 2015).

سازمان ملل متحد رفاه اجتماعی را دامنه وسیعی از فعالیت‌ها و برنامه‌هایی می‌داند که تحت نظارت و با کمک دولت برای بهزیستی افراد جامعه انجام می‌شود (Midgley, 2000). رفاه اجتماعی به مجموعه شرایط و کیفیت‌هایی گفته می‌شود که نیازهای فردی، جسمی، روانی و اجتماعی آحاد جامعه را تأمین کرده و در همه مردم احساس امنیت زیستی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی به وجود آورد (HezarJaribi & Safari Shali, 2012).

مطالعه و سنجش رفاه اجتماعی به‌منظور پایش سیاست‌ها و برنامه‌های رفاه و تأمین اجتماعی، ضروری به نظر می‌رسد، زیرا تصمیم‌گیرندگان بر مبنای یافته‌های حاصل از آن و با درک نیروهایی که در سکونتگاه‌های انسان و حکومت‌ها عمل می‌کنند، بهتر می‌توانند کنش‌ها و سیاست‌هایی را شکل دهند که باعث بهبود وضعیت زیست و پایداری در این مناطق شود (Courvisanos & Martin, 2005).

به اعتقاد نیلی و بابازاده خراسانی (۲۰۱۲) اغلب سیاست‌گذاران

* نویسنده مسئول:
دکتر محمدرضا بخشی
نشانی: بیرجند، دانشگاه بیرجند، دانشکده کشاورزی، گروه زراعت و اصلاح نباتات.
تلفن: ۵۶۲۰۷۰۰ (۹۱۵) ۹۸+
پست الکترونیکی: mbakhshi@birjand.ac.ir

تمایل به اجرای سیاست‌هایی دارند که منجر به بهبود رفاه افراد جوامع آن‌ها شود. لذا داشتن تعریف دقیق از رفاه و معیاری که بتواند به درستی آن را اندازه‌گیری کند، لازمه کامیابی در تدوین و اجرای سیاست‌هایی است که بتواند سیاست‌گذار را در دستیابی به هدف مذکور کمک کند.

بررسی ادبیات مربوط به رفاه اجتماعی نشان می‌دهد دو رویکرد سنتی و نوین جهت اندازه‌گیری و ارزیابی سطح رفاه فردی و اجتماعی وجود دارد. در رویکرد سنتی، اندازه‌گیری رفاه در قالب شاخص‌های عینی همانند داشتن شغل و درآمد انجام می‌پذیرد. لیکن پس از انتقادهای فراوان سیاستمداران و اقتصاددانان از ناکارآمدی این روش در اندازه‌گیری سطح رفاه فردی و اجتماعی، روش نوین که رویکرد رفاه ذهنی نامیده می‌شود، موردتوجه قرار گرفته است. این روش که درک و احساس فرد را نسبت به رفاه خود با استفاده از شاخص‌های ذهنی می‌سنجد، به قضاوت انسان از رفاه خود اصالت می‌دهد و در مقابل ترجیحات آشکارشده(آنچه برای اقتصاددانان مهم است) بر مفهوم ترجیحات بیان‌شده به‌وسیله انسان‌ها تکیه می‌کند.

در واقع گفتمان مسلط رفاه اجتماعی تا دهه‌های اخیر و تا قبل از «چرخش فرهنگی» در نظریه اجتماعی در دهه ۱۹۷۰، گفتمان مادی بوده و تنها مقولات مادی، کمّی، عینی، سنجش‌پذیر و اقتصادی به مثابه عوامل مولد یا مانع رفاه اجتماعی جامعه یا گروه‌های اجتماعی خاص در نظر گرفته شده است و پس از آن به واسطه چرخش پارادایمی در گفتمان رفاه در سطح جهانی در نتیجه تحولات اجتماعی و معرفتی، کاربرد شاخص‌های ذهنی در سنجش رفاه اجتماعی مورد استقبال واقع شده است (Fazeli & Kardouni, 2008).

لی[1] (۲۰۰۸) معتقد است که شاخص‌های ذهنی برای اهداف برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری نسبت به شاخص‌های عینی ارجح است، زیرا این شاخص‌ها بازخوردهای ارزشمندی را برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران فراهم می‌کنند و قابلیت اطمینان بیشتری دارند. لایارد[2] (۲۰۰۵) بر این باور است که اقتصاد نیازمند تحولی انقلاب گونه است که در نتیجه آن ارتقای رفاه ذهنی هدف تمام سیاست‌گذاری‌ها قرار گیرد. بر همین اساس در چند دهه اخیر توجه به مؤلفه‌های رفاه ذهنی افراد از قبیل سلامت روان، امنیت، احساس آرامش و رضایت از زندگی به علت تأثیر مستقیم آن بر کیفیت زندگی انسان اهمیت ویژه‌ای یافته است (Alexandrova, 2005). این موضوع در مورد جوامع ساکن در نواحی روستایی نیز صادق است. چرا که بخش مهمی از برنامه‌ریزی‌های توسعه رفاه اجتماعی در کشور ما معطوف به سکونت‌گاه‌های روستایی و جمعیت موجود در آن‌ها است. بدیهی است که سیاست‌های اجتماعی در توسعه روستایی هرگز به رفاه عینی محدود نبوده و اندازه‌گیری و ارزیابی مداوم میزان شاخص‌های ذهنی رفاه اجتماعی می‌تواند به تصمیم‌گیران دولتی در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های مربوط به بهبود کیفیت زندگی و ارتقای وضعیت رفاه اجتماعی در سکونتگاه‌های روستایی، کمک شایانی بنماید. در واقع همان‌طور که نارایان[3] و همکاران (۲۰۰۰) بیان می‌دارند اینکه از نگاه مردان و زنان روستایی چه عواملی رفاه آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد، درک بهتری را برای سیاست‌گذاران جهت تغییرات مطلوب و اثربخش فراهم می‌نماید.

پژوهش حاضر با هدف سنجش میزان رفاه ذهنی سرپرست خانوارها در نواحی روستایی شهرستان کوهدشت در استان لرستان، به تحلیل شاخص‌های رفاه ذهنی پرداخته است. انجام مطالعه پیرامون رفاه ذهنی در نواحی روستایی شهرستان کوهدشت که علاوه بر قرار گرفتن در یک منطقه خاص جغرافیایی، از خصوصیات فرهنگی و مذهبی و تنوع طایفه‌ای و قومی ویژه‌ای برخوردار است، می‌تواند حائز اهمیت باشد. از سوی دیگر آمارهای مختلف اقتصادی و اجتماعی منطقه (همانند مهاجرت گسترده و رشد منفی ۲۳/۸ درصدی جمعیت شهرستان در بازه سرشماری سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۵، نرخ بالای بیکاری و محدود بودن ظرفیت اشتغال در صنعت) و برخی مطالعات اقتصادی انجام‌یافته در حوزه مذکور (نظیر خراسانی و همکاران، ۲۰۱۸) از سطح نسبتاً پایین توسعه‌یافتگی روستاهای شهرستان به‌ویژه به لحاظ اقتصادی و بر اساس شاخص‌های عینی رفاه اجتماعی حکایت دارد. لذا در فرآیند برنامه‌ریزی و توسعه نواحی روستایی، شناخت این نواحی از لحاظ وضعیت موجود رفاه به‌ویژه رفاه ذهنی (یعنی درک رفاه بر اساس واقعیت‌ها و دیدگاه روستائیان)، تبیین عوامل مؤثر در و نهایتاً تلاش برای ارتقاء رفاه ذهنی در راستای تعدیل نابرابری‌های موجود بین شهر و روستا و تأمین عدالت اجتماعی به‌منظور برخورداری عادلانه و مناسب مناطق مختلف از امکانات از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این پژوهش بر آن است تا ضمن اندازه‌گیری میزان رفاه ذهنی سرپرست خانوارها، تأثیر و معناداری هرکدام از شاخص‌ها را از لحاظ آماری بررسی نموده و عوامل مؤثر بر تفاوت سطح رفاه ذهنی را در سکونت‌گاه‌های روستایی تبیین نماید. به‌منظور دستیابی به اهداف ذکرشده پرسش‌های ذیل مطرح شده‌اند:

۱- میزان رفاه ذهنی سرپرست خانوارها در نواحی روستایی موردمطالعه در چه سطحی است؟

۲- شاخص‌های رفاه ذهنی در جامعه موردمطالعه در چه وضعیتی قرار دارند؟

۲- عوامل فردی، زمینه‌ای و حرفه‌ای مؤثر بر سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوارها چیست؟

1. Lee
2. Layard
3. Narayan

مروری بر ادبیات موضوع

مبانی نظری

علی‌رغم گستردگی مبحث رفاه اجتماعی و عدم وجود اجماع در تعریف آن و نبود شاخص‌ها و معیارهای مشخص اندازه‌گیری رفاه اجتماعی، در چند دهه اخیر صاحب‌نظران نشان داده‌اند که رفاه اجتماعی تنها موضوعی اقتصادی نیست بلکه مفاهیمی نظیر «احساس شادکامی و سرزندگی»، «امید به آینده»، «احساس محرومیت نسبی»، «رضایتمندی»، «احساس امنیت»، «اعتماد و مشارکت اجتماعی» و موارد مشابه را در برمی‌گیرد که تحت عنوان بعد غیرمادی رفاه اجتماعی قابل بررسی است (HezarJaribi & Safari Shali, 2012).

از دهه ۱۹۹۰ به بعد رفاه اجتماعی «به مجموعه شرایطی اطلاق می‌شود که در آن خشنودی انسان در زندگی مطرح است». بر اساس این نگرش، رفاه اجتماعی مجموعه شرایطی است که در آن مسائل اجتماعی حل یا کنترل شده‌اند، نیازهای اولیه انسانی ارضاء شده است و فرصت‌های اجتماعی به حداکثر رسیده‌اند. لیکن از سال ۲۰۰۰ به بعد، ابعاد جدیدی از رفاه مثل شادکامی، سلامت روان و... موردتوجه سیاست‌گذاران قرار گرفته است که از آن‌ها تحت عنوان رفاه ذهنی یاد می‌شود (Maleki & Baradaran, 2015). بر همین اساس، امروزه یکی از مهم‌ترین مباحث در حوزه رفاه اجتماعی، رفاه ذهنی است. این امر به‌ویژه با توجه به نظریه کنش متقابل نمادی که فهم ما را از محیط اطراف و احساس ما نسبت به واقعیت‌های پیرامون خودمان را عنصر اصلی شناخت ما می‌داند و همین شناخت است که مبنای قضاوت‌ها و رفتارهای روزمره ما را تشکیل می‌دهد، از اهمیت مضاعفی برخوردار می‌شود (Sam Aram & Mahboubi, 2014). راسل[4] (۲۰۰۸) معتقداست که رفاه ذهنی به دریافت‌های شخص از خود و بینش ذهنی از تجربه زندگی خود اشاره دارد و ارزیابی‌های احساسی و شناختی افراد را در برگرفته و حالت پیشرفته خوشایند روان‌شناختی را ارائه می‌کند (Sam Aram et al, 2015). به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران، رفاه ذهنی مفهومی چندبعدی است و شامل دو حوزه وسیع است: رفاه احساسی و کارکرد مثبت. رفاه احساسی بعدی از رفاه ذهنی است که شامل ادراکات از شادکامی و رضایت از زندگی و تعادل عواطف و احساسات مثبت و منفی است. به معنای دیگر رفاه ذهنی شامل عناصری از شادکامی دریافت شده و رضایت از زندگی، تعادل احساسات مثبت و منفی، رفاه روان‌شناختی و رفاه اجتماعی می‌شود که بی‌ارتباط با رفتار روزمره افراد نیست (Lucas et al., 1996; Diener et al., 1995). داینر[5] (۲۰۰۶) به‌عنوان یکی از صاحب‌نظران حوزه رفاه معتقد است که رفاه ذهنی دربرگیرنده تمام ارزیابی‌های مثبت و منفی افراد در مورد زندگی‌شان است که شامل ارزیابی‌های بازتابی شناختی همانند رضایت از زندگی، رضایتمندی شغلی، ترجیحات و تعهدات و به علاوه واکنش‌های عاطفی در برابر واقعیت‌های زندگی همچون شادی و غم است. آنچه در تعریف دینر حائز اهمیت است دو جنبه از رفاه ذهنی است که می‌بایست از یکدیگر متمایز گردد: نخست جنبه شناختی که معمولاً به‌صورت رضایت فرد از زندگی تصور می‌شود و دیگری جنبه عاطفی که معمولاً به‌صورت احساس شادی یا ناراحتی افراد یا تعادل میان احساسات خوشایند و ناخوشایند در نظر گرفته می‌شود (HezarJaribi & Safari Shali, 2012).

برای سنجش رفاه ذهنی، محققان معمولاً بر پرسش‌های خود اظهاری مربوط به شادی یا رضایت از زندگی تکیه می‌کنند. بر این اساس پرسش‌هایی درباره شادی، رضایت از حوزه‌های مختلف زندگی، کفایت خود اظهاری‌ها از حوزه‌های زندگی، فراوانی احساسات بد و خوب و... عموماً در پیمایش‌ها مدنظر قرار می‌گیرند و به‌عنوان شاخص‌های رفاه ذهنی استفاده می‌شوند (Maleki & Baradaran, 2015). در تحقیقات متعددی برای بررسی رفاه ذهنی یعنی درک و احساس فرد نسبت به رفاه خود از دیدگاه استرلین[6] (۲۰۰۳)، فیتزپاتریک[7] (۲۰۰۴) و اینگلهارت[8] (۲۰۰۲) و شاخص‌های «احساس سلامت»، «عزت‌نفس»، «ترجیحات»، «استحقاق نسبی»، «مقایسه نسبی»، «احساس برابری و عدالت»، «خوشبختی و شادکامی»، «تأمین» و «اعتماد و مقبولیت اجتماعی» استفاده شده است. لیکن همان‌گونه که سام آرام و همکاران (۲۰۱۵) بیان می‌دارند این مفاهیم هیچ یک به تنهایی ما را در درک رفاه یاری نمی‌کنند بلکه تمامی آن‌ها در کنار یکدیگر درک رفاه ذهنی افراد را آشکار می‌سازند و احساسات، تجارب و شناخت افراد از این مؤلفه‌ها پایه‌های رفاه ذهنی افراد را شکل می‌دهند. لذا در این قسمت به تبیین و توصیف شاخص‌های مذکور جهت اندازه‌گیری رفاه ذهنی می‌پردازیم.

تبیین و توصیف ابعاد چندگانه رفاه ذهنی

احساس سلامت: بر طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت، سلامتی عبارت است از یک حالت آسودگی کامل جسمی، روانی، اجتماعی و تنها به نبود بیماری یا ناتوانی اطلاق نمی‌شود (Maleki & Baradaran, 2015). این احساس با استفاده از گویه‌هایی در زمینه اندازه سلامتی و تندرستی، وضعیت سلامتی نسبت به گذشته، مشکل در انجام فعالیت‌های روزانه، مشکلات عاطفی و روحی، میزان سلامتی روحی و روانی خانواده و میزان رضایت از وضعیت سلامتی خانواده سنجیده می‌شود.

عزت نفس: از نظر مفهومی، فرهنگ توصیفی علوم تربیتی عزت نفس را «احساس ارزش قائل بودن برای خود یا میزان

4. Russell
5. Diener
6. Easterlin
7. Fitzpatrick
8. Inglehart

ارزشمندی، احترام، شایستگی، توانایی، شناختشان و خصایص فردی و برخورداری از رضایت و خشنودی درونی» تعریف می‌کند (Farmahini Farahani, 1999). در این پژوهش به تبعیت از سام آرام و محبوبی (۲۰۱۴) بخش‌های از مقیاس کوپر اسمیت و روزنبرگ به‌منظور شناخت میزان عزت نفس جامعه موردمطالعه استفاده شده است که مشتمل بر گویه‌های همانند احساس باارزش بودن، چند ویژگی خوب داشتن، انجام دادن کارها، نسبت به خود نگرش مثبت داشتن، از خود راضی بودن، احساس شکست خوردن است.

ترجیحات: بیانگر میزان اهمیت و ارجحیت اشخاص برای هر یک از آرزوهای آن‌ها است و به میزان تمایل افراد جهت پرداخت هزینه در زمینه‌ای خاص اشاره دارد. مسلماً این فرض معقولی است که بگوییم شخصی که ترجیحاتش تحقق یافته است، از شخصی که آرزوهایش برآورده نشده است، از رفاه بیشتری برخوردار است (Fitzpatrick, 2004).

استحقاق: به معنای شایستگی و صلاحیت دریافت پاداش است. این احساس زمانی حاصل می‌شود که بین مشارکت فرد در جامعه و پاداشی که دریافت می‌کند تعادلی برقرار باشد.چرا که در این معنا فرد پاداش استحقاقی خود را در مقایسه با دیگران که غالباً هم ردیف او هستند، برآورد می‌کند (Sam Aram et al., 2015).

مقایسه نسبی (محرومیت نسبی): مفهوم محرومیت نسبی به معنای تفاوت بین میزان توقعات و میزان توانایی‌ها تعریف می‌شود، میزان توقعات به نوبه خود به معنای کالاها و وضع زندگی است که مردم اعتقاد دارند استحقاق آن را دارند و میزان توانایی‌ها به معنای کالاها و وضعیتی است که مردم فکر می‌کنند توانایی به دست آوردن و حفظ آن را دارند (Sam Aram et al., 2015).

احساس برابری و عدالت: در واقع مفاهیم استحقاق و مقایسه‌های نسبی روی دیگر سکه «عدالت توزیعی» هستند. عدالت توزیعی ناظر به تکالیف دولت در برابر مردم است و چگونگی توزیع مشاغل، مناصب و اموال عمومی را معین می‌کند.

خوشبختی و شادکامی: حالتی که غالباً به‌عنوان رضایت یا خرسندی از آن یاد می‌شود. احساس خوشبختی و شادکامی به احساسات مثبت فرد و رضایت خاطر او از زندگی مربوط می‌شود. پرسشنامه‌های گوناگونی وجود دارد که برای اندازه‌گیری خوشبختی و شادکامی به کار می‌روند که در اغلب مطالعات داخلی با تغییراتی متناسب با وضعیت حاکم بر زندگی مردم ایران در پرسشنامه‌های مذکور به‌ویژه پرسشنامه آکسفورد استفاده‌شده است.

تأمین (امید به آینده): از دیدگاه فیتزپاتریک که یکی از صاحب‌نظران رفاه اجتماعی به شمار می‌رود، یکی از شاخص‌های بارز در عرصه‌های رفاهی، «تأمین» است که با مفهوم امید به آینده قرابت بسیار نزدیکی دارد. از دیدگاه وی، تأمین به معنای پیش آگاهی از این امر است که اوضاع و احوال یک فرد در آینده نزدیک، دستخوش نابسامانی نخواهد شد (Fitzpatrick, 2004).

اعتماد و مقبولیت اجتماعی: مقبولیت اجتماعی بیانگر ارزش، احترام و منزلتی است که برای یک فرد از سوی خانواده و جامعه در نظر گرفته می‌شود (Sam Aram & Mahboubi, 2014). اعتماد اجتماعی حسن ظن فرد نسبت به افراد جامعه است که عناصر و جنبه‌های یک رابطه مبتنی بر اعتماد شامل صداقت، صراحت، سهیم کردن دیگران در اطلاعات و عقاید و افکار و احساسات، احترام و ارزش قائل شدن برای طرف مقابل، حمایت از توانایی‌ها و شایستگی‌های طرف مقابل، تمایلات همیارانه و یاریگرایانه و رفتارهای اعتمادآمیز است.

پیشینه تحقیق

تحلیل وضعیت رفاه ذهنی در نظام‌های رفاهی دنیا (با تأکید بر ایران) توسط ملکی و برادران (۲۰۱۵) نشان داد میزان رفاه ذهنی در کشور فنلاند بیشتر از سایر کشورهاست و از این نظر عراق در پایین‌ترین سطح قرار دارد. همچنین ایران از نظر رفاه ذهنی با کشورهایی که دارای دولت رفاهی بالقوه هستند (کشورهای آسیای جنوب شرقی) تقریباً برابر است. بر اساس نتایج این تحقیق در حدود ۶۱ درصد افراد موردبررسی از سطح رفاه ذهنی بالایی برخوردارند و در حدود ۳۱ درصد میزان رفاه ذهنی خود را «متوسط» و ۸ درصد نیز آن را «کم» عنوان کرده‌اند. بعلاوه بررسی رابطه متغیرهای زمینه‌ای با رفاه ذهنی و شاخص‌های آن نشان می‌دهد که فقط متغیرهای طبقه اجتماعی و جنسیت رابطه معنی‌داری با شادکامی دارند. از بین این دو متغیر، متغیر طبقه بیشترین تأثیر را بر رفاه ذهنی افراد داراست و رابطه سن با رفاه ذهنی معکوس است.

تجزیه و تحلیل داده‌های رفاه ذهنی خرد مربوط به ۴۶۲۰ مشاهده جمع‌آوری‌شده در دو سال (۲۰۰۳ و ۲۰۰۵)، نشان داد که متغیرهای درآمد، وضعیت شغلی، سلامت فردی، اعتقادات مذهبی، روابط و پیوندهای خانوادگی، سن و جنسیت از جمله عوامل مؤثر بر رفاه ذهنی در ایران هستند (Nili & Babazadeh Khorasani, 2012). در مطالعه‌ای مشابه، نیلی و همکاران (۲۰۱۵) با استفاده از داده‌های رفاه ذهنی ۴۴ کشور درحال‌توسعه، وابستگی رفاه ذهنی مردم این کشورها را به متغیرهای کلان اقتصادی بررسی نمودند. نتایج نشان داد افزایش متغیرهای نرخ بیکاری کل و نرخ تورم بر رفاه ذهنی مردم این کشورها تأثیر منفی دارد.

بررسی رفاه ذهنی و تأثیر اعتماد اجتماعی بر آن در بین جوانان ۲۰-۲۹ سال ساکن شهر تهران نشان داد بین اعتماد اجتماعی با رفاه ذهنی و شاخص‌های آن یعنی شادکامی، احساس امنیت،

ترجیحات ارزشی، استحقاق، نیاز و رهایی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد در حالی که بین شاخص مقایسه نسبی (احساس محرومیت) با اعتماد رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. همچنین بیشترین مقدار ضریب همبستگی متعلق به اعتماد اجتماعی است و لذا هرگونه نوسان در متغیر مذکور می‌تواند به تغییر رفاه ذهنی و شاخص‌های آن منجر شود (Bargahi & Kabiri, 2015). همچنین تحقیق سام آرام و همکاران (۲۰۱۵) پیرامون رفاه ذهنی در میان شهروندان جوان شهر تهران نشان داد که تعداد کثیری از افراد احساس رفاه ذهنی متوسطی را در ذهن خود تجربه می‌کنند، در حالی که تعداد کمی احساس رفاه ذهنی بالا یا پایینی ابراز داشته‌اند.

مطالعه تفاوت‌های جنسیتی در رفاه ذهنی ایرانیان نشان داد که رفاه ذهنی زنان بیشتر از مردان است و در هر دو جنس، بین متغیرهای درآمد، اشتغال، وضعیت تأهل، وضعیت سکونت و رفاه ذهنی ارتباط معنادار وجود دارد (Modiri & Azad Armaki, 2014).

درویشی و همکاران (۲۰۱۷) در بررسی وضعیت رفاه ذهنی کارکنان دانشگاه ایلام بیان می‌دارند که عدم رضایت از زندگی را نمی‌توان تنها با مؤلفه‌های درآمدی تبیین کرد و رضایتمندی کارمندان از زندگی تابعی از رضایتمندی در حوزه‌های مالی، سلامت و محیط زندگی است. در مطالعه‌ای مشابه، برهانی و هادی‌زاده مقدم (۲۰۱۶) در بررسی عوامل اثرگذار بر رفاه ذهنی کارکنان بخش عمومی گزارش نمودند که طراحی شغل و فعالیت‌های مدیریت منابع انسانی از عوامل مؤثر بر رفاه ذهنی کارکنان هستند.

برادران و حسین پور (۲۰۱۳) در بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و رفاه ذهنی کارکنان وزارت رفاه و تأمین اجتماعی گزارش نمودند که رفاه ذهنی رابطه معنی‌داری با سن، تعداد اعضای خانوار، میزان درآمد ماهیانه، جنسیت، وضعیت تأهل، نوع استخدام، محل سکونت، تحصیلات، طبقه اجتماعی و قومیت ندارد لیکن میزان رفاه ذهنی افراد تحت تأثیر سرمایه اجتماعی آنان است و افزایش میزان سرمایه اجتماعی افراد به افزایش رفاه ذهنی آنان منجر می‌شود.

نارایان و همکاران (۲۰۰۰) در بررسی جامع وضعیت فقر و رفاه و توسعه در کشورهای درحال‌توسعه تلاش نموده‌اند روشی جدید برای دیدن رفاه ارائه نمایند. محققین مذکور با بهره‌گیری از روش‌های تحقیق مشارکتی و تحقیق کیفی و گوش فرادادن و شنیدن صدای مردمان فقیر و همچنین دیدن واقعیت‌های زندگی آن‌ها از نزدیک، سعی داشته‌اند روشی جدید برای درک صحیح از فقر و رفاه ارائه نمایند. بر اساس نتایج این تحقیق، برخورداری از مادیات به تنهایی برای یک زندگی رضایت‌بخش کافی نیست و جهت احساس رفاه ذهنی، داشتن امنیت، آزادی انتخاب و عمل، صلح و آرامش، عزت نفس و احترام، داشتن فرزندان شاد و سالم و توانایی مراقبت و تربیت لازم است.

بررسی سطح رفاه ذهنی و عوامل تعیین‌کننده آن در خانوارهای روستایی چین نشان داد متغیرهایی که بر اساس نظریات اقتصادی برای شاد بودن اهمیت دارند، در جامعه موردمطالعه نسبتاً بی‌اهمیت هستند و شناخت رفاه ذهنی خانوارها نیازمند درک عوامل روان‌شناختی و جامعه‌شناسی است. بر اساس یافته‌های این تحقیق، درآمد نسبی در روستا و درآمد نسبی در طول زمان، تأثیر معناداری بر شادکامی افراد دارد در حالی که تأثیر درآمد فعلی کمتر است. بعلاوه در میان خانوارهای فقیر روستایی، نگرش‌ها، مقایسه‌های اجتماعی و آرمان‌ها بر سلامت ذهنی تأثیر می‌گذارند (Knight et al., 2009).

اسدالله و چادوری[9] (۲۰۱۲) در بررسی رفاه ذهنی و فقر نسبی در خانوارهای روستایی بنگلادش گزارش نمودند که پاسخ‌دهندگان هنگامی که افزایش درآمد خانوار خود را نسبت به سال‌های گذشته تجربه می‌کنند، میزان رضایت بالاتر را گزارش می‌دهند. بعلاوه افرادی که درآمد خود را کمتر از همسایگان خود در روستا گزارش می‌کنند نیز رضایت کمتر از زندگی را ابراز می‌دارند. در عین حال، شواهد نشان می‌دهد که تأثیر ثروت نسبی بر سطح رفاه ذهنی برای ثروتمندان قوی‌تر است. به‌طور مشابه، در روستاهای با نابرابری بالاتر، افراد رضایت کمتر زندگی را گزارش می‌دهند.

بررسی عوامل مؤثر بر رفاه ذهنی در کشور پرتغال نشان داد که اعتماد به نهادهای دولتی، رضایت از شرایط مادی، فعالیت‌های داوطلبانه و وضعیت اشتغال تأثیر مثبت و معناداری بر رضایت از زندگی دارد. همچنین رضایت از خانواده، رضایت از شرایط مادی، مشارکت در فعالیت‌های ورزشی، خوش‌بینی و وضعیت ازدواج، از جمله عوامل تعیین‌کننده میزان شادکامی شهروندان است (Ramos & Soukiazis, 2014).

تحقیق پیرامون اثرات درآمد نسبی و مصرف خودنمایانه (مصرف تجملی) بر سطح رفاه ذهنی خانوارهای کم‌درآمد روستایی در هندوستان نشان داد افرادی که هزینه بیشتری را صرف مصرف تجملی کرده‌اند، سطح رفاه ذهنی پایین‌تری را گزارش می‌دهند. به علاوه به‌طور شگفت‌انگیزی، موقعیت نسبی درآمد فرد، بر احساسات رفاه تأثیر نمی‌گذارد (Linssen et al., 2011).

مارکوسن[10] و همکاران (۲۰۱۸) تأثیر خوداشتغالی را بر رفاه ذهنی کشاورزان در نواحی روستایی ویتنام موردبررسی قرار دادند. نتایج نشان می‌دهد اولاً سطح رفاه ذهنی در بین خانوارهای روستایی ویتنام بسیار پایین است و حدود ۴۸ درصد از پاسخ‌دهندگان گزارش می‌دهند که «بسیار زیاد» یا «به‌طور کلی» از زندگی خود راضی نیستند. ثانیاً خوداشتغالی در مزارع

9. Asadullah & Chaudhury
10. Markussen

خانوادگی نسبت به خوداشتغالی در فعالیت‌های غیر کشاورزی و کار دستمزدی تأثیر مثبتی بر رفاه ذهنی زارعین دارد.

مدین و واکس[11] (۱۹۸۸) در مطالعه‌ای رابطه بین عوامل روان‌شناختی و رفاه ذهنی را در میان سالمندان روستایی بررسی نموده‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که همانند عموم مردم، ارتباط معنی‌داری بین معیارهای رفاه ذهنی و عوامل روان‌شناختی سالمندان روستایی برقرار است. تحلیل همبستگی کانونی نشان داد که رابطه بین رفاه ذهنی سالمندان و متغیرهای روان‌شناختی بسیار قوی است. همچنین تجزیه‌وتحلیل رگرسیون نشان داد شاخص‌های رفاه ذهنی تحت تأثیر متغیرهای روانی و اجتماعی شامل تسلط، خودکامگی، خودارزیابی سلامت، حوادث زندگی منفی و حمایت ادراک شده است. در مطالعه‌ای مشابه وزنونین و وزنونیس[12] (۲۰۱۴) مؤلفه‌های رفاه ذهنی سالمندان در مناطق روستایی لیتوانی را واکاوی نموده‌اند. تجزیه‌وتحلیل رفاه ذهنی سالمندان نشان داد که رضایت آن‌ها از زندگی کنونی و همچنین احساس خوشبختی در سطح متوسط به بالا است. رفاه ذهنی مردان کمتر از زنان است و بهترین وضعیت رفاه ذهنی پاسخ‌گویان، مربوط به افراد در طبقه سنی۶۹-۶۰ سال است. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد متغیرهای اجتماعی تأثیر اساسی بر رفاه ذهنی سالمندان دارد به نحوی که داشتن روابط قوی با محیط اجتماعی نزدیک (خانواده، بستگان، دوستان، همسایگان، و غیره) تأثیر مثبتی بر رفاه ذهنی و رضایتمندی از زندگی دارد.

در برخی از مطالعات (Rezvani et al., 2013; Alizadeh et al., 2013; Fazelniya, 2015; Barani Pesian et al., 2014; Barimani & Baluchi, 2013; Eftekhari et al., 2011)، سنجش کیفیت زندگی برای ترسیم رفاه اجتماعی در جامعه مورداستفاده قرار گرفته است. نتایج مطالعه رضوانی و همکاران (۲۰۱۳) در بررسی سطح کیفیت زندگی سالمندان در مناطق روستایی شهرستان نیشابور نشان داد حدود ۳۶ درصد سالمندان روستای موردمطالعه کیفیت زندگی خود را خوب و بسیار خوب، ۵۵ درصد افراد کیفیت زندگی را متوسط و حدود ۹ درصد کیفیت زندگی را بد و بسیار بد ارزیابی کرده‌اند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، سرزندگی، بهزیستی ذهنی و توانایی جسمی و ذهنی، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر کیفیت زندگی و رفاه سالمندان روستایی موردمطالعه است. سنجش و ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی دهستان میانده در استان فارس نشان داد روستای میانده با توجه به موقعیت مرکزی‌اش در سطح دهستان، در تمامی سنجه‌های کیفیت زندگی وضعیت بهتری از روستاهای دیگر دهستان دارد. در بین روستاهای موردمطالعه، در سنجه‌های مختلف سلامت محیط، سلامت اجتماعی، اقتصادی، روانی و جسمی افراد، تفاوت‌هایی در رضایت پاسخ‌دهندگان دیده می‌شود (Alizadeh et al., 2013).

فاضل‌نیا (۲۰۱۵) در سنجش و مقایسه تطبیقی شاخص‌های کیفیت زندگی در خانواده‌های گسترده و هسته‌ای بخش پشت‌آب زابل بیان می‌دارد که بین میزان رضایتمندی و احساس رفاه مرتبط با شاخص‌های کیفیت زندگی (کیفیت محیطی و تسهیلاتیِ روستای محل زندگی، کیفیت کالبدی مسکن و بهزیستیِ عاطفی) تفاوت معناداری در بین خانواده‌ها وجود ندارد. اما زوج‌های جوان در دو خانواده در خصوص دو شاخص خودمختاری و آزادی عمل، و بهزیستی روحی و روانی با هم تفاوت معناداری داشتند و احساس خوشبختی، رفاه و آسایش نمی‌کردند.

به‌طور کلی و همان‌گونه که بارگاهی و کبیری (۲۰۱۵) و سام آرام و محبوبی (۲۰۱۴) بیان می‌دارند پژوهش‌های داخلی صورت گرفته پیرامون رفاه ذهنی اندک است و عمده تحقیقات صورت گرفته در سال‌های اخیر به رفاه ذهنی شهرنشینان توجه کرده است (Zokaai & Morovati, 2019; Hezarjaribi & Safari shali, 2012; Rabbani et al., 2019) و به رفاه ذهنی روستائیان و عوامل مؤثر بر آن توجه چندانی نشده است و همین موضوع مطالعه حاضر را از مطالعات گذشته متمایز می‌کند.

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت از نوع تحقیقات کمی است و با توجه به هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ گردآوری داده‌ها، جزو تحقیقات توصیفی (غیرآزمایشی) از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق سرپرستان خانوارهای ساکن در مناطق روستایی شهرستان کوهدشت (N = ۱۵۷۸۱) در استان لرستان است که حجم نمونه با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران برابر با ۳۷۵ نفر محاسبه شد. روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی با انتساب متناسب جهت انتخاب نمونه‌ها در بین دهستان‌های شهرستان کوهدشت مورداستفاده قرار گرفت (جدول شماره ۱).

ابزار تحقیق، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بوده که روایی صوری و محتوایی آن توسط کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه‌های علوم اجتماعی و پایایی سؤالات آن نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (α = ۰/۷۸) ارزیابی گردید که بیانگر قابلیت اعتماد و پایایی مناسب ابزار سنجش تحقیق است. به‌منظور سنجش سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها و ابعاد مختلف آن بر اساس مطالعات انجام‌شده داخلی و خارجی (Sam Aram & Mahboubi, 2014; Baradaran & Hosseinpour, 2013; HezarJaribi & Safari Shali, 2012; Alexandrova, 2005; Inglehart, 2002; Easterlin, 2004) مفاهیم مناسب جهت توصیف وضعیت بعد غیرمادی رفاه اجتماعی (رفاه ذهنی) در سکونتگاه‌های روستایی انتخاب گردید و در قالب ۴۴ گویه به شرح جدول شماره ۲ مورد سنجش قرار

11. Meddin & Vaux
12. Vaznonienė & Vaznonis

گرفت.

همچنین به‌منظور سنجش هر یک از ابعاد رفاه ذهنی سرپرست خانوار از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت استفاده شد که در آن عدد یک نشانگر کمترین میزان و عدد پنج بیانگر بیشترین میزان است و جهت توصیف کیفی آن‌ها و همچنین تعیین سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوار از روش تفاوت انحراف معیار از میانگین (ISDM) استفاده شد (Gangadharappa et al., 2007). در این روش نحوه تبدیل امتیازات کسب‌شده به سطح به‌صورت زیر است:

کم: $A<Mean-\frac{1}{2}Sd$

متوسط: $Mean-Sd<B<Mean+\frac{1}{2}$

زیاد: $C>Mean+\frac{1}{2}Sd$

که در فرمول مذکور، mean مقدار میانگین و sd انحراف معیار میانگین است. برای انجام تجزیه‌وتحلیل و به‌کارگیری روش‌های آماری، ابتدا داده‌ها در نرم‌افزار آماری علوم اجتماعی (SPSS) پردازش گردید، سپس تحلیل داده‌ها متناسب با سطح سنجش متغیرها انجام گرفت.

جدول ۱. تعداد خانوار روستاهای موردمطالعه و مقدار حجم نمونه در هر روستا.

دهستان	روستا	تعداد خانوار	تعداد نمونه
کوهدشت شمالی	نامجو	۱۰۱	۱۵
	چال آب مرادعلی	۳۶	۹
کوهدشت جنوبی	داود رشید	۱۳۸	۲۵
	کیله	۲۰۱	۳۶
	قبر موسی	۱۸۱	۳۲
گل گل	هاشم بگ	۲۲۸	۴۱
	پشته ساری	۱۰۳	۱۸
زیرتنگ	سرخه لیژه کرمعلی	۱۲۲	۲۲
کونانی	شورابه کریم‌خان	۱۴۵	۲۶
	کت کن	۱۵۳	۲۷
طرهان شرقی	گراب کوچک	۱۲۶	۲۰
	باویله	۵۰	۱۱
طرهان غربی	چغاپیت‌پایین	۲۰۳	۳۴
	قلندر	۳۳	۸
بلوران	سیاه چشمه	۱۱۱	۱۸
	بره انار	۲۶	۷
درب‌گنبد	چم قلعه	۱۱۸	۱۸
	چم زرشک	۲۸	۸
جمع		۲۰۱۳	۳۷۵

مأخذ: Statistical Center of Iran (2018) و محاسبات نگارندگان

جدول ۲. مؤلفه‌ها، گویه‌ها و مقیاس اندازه‌گیری متغیر رفاه ذهنی.

مؤلفه	گویه‌ها	مقیاس اندازه‌گیری
احساس سلامت	میزان برخورداری از سلامت جسمانی میزان تغییر سلامتی شما نسبت به گذشته میزان مشکل جسمانی در انجام فعالیت‌های روزانه میزان مشکلات عاطفی و روحی در انجام کارهای روزمره میزان سلامتی خانواده از نظر روحی و روانی میزان رضایت کلی از وضعیت سلامت خانواده	رتبه‌ای
احساس عزت نفس	احساس باارزش بودن احساس داشتن چند ویژگی خوب توانایی انجام کارها به خوبی اکثر مردم داشتن نگرش مثبت نسبت به خود از خود راضی بودن احساس شکست خوردن احساس بی‌فایده بودن	رتبه‌ای
ترجیحات	توانایی رسیدن به خواسته‌ها در زمان گذشته عدم دستیابی به خواسته‌ها غیرممکن بودن دستیابی به خواسته‌ها و آرزوها در شرایط امروز	رتبه‌ای
استحقاق نسبی	محقق شدن حقوق در جامعه بدون استحقاق به مراتب بالا رسیدن برخی از افراد رسیدن شما به خواسته‌ها بر اساس شایستگی‌ها دلیل نداشتن مرفه بودن برخی از افراد وجود رابطه مستقیم بین زندگی بهتر با تلاش بیشتر رسیدن افراد جامعه به خواسته‌هایشان بر اساس شایستگی‌ها	رتبه‌ای
مقایسه‌های نسبی	قرار داشتن در وضعیت مطلوب‌تر در مقایسه با اطرافیان وضعیت اقتصادی بهتر دیگران نسبت به شما ناراحت شدن دیگران از سطح بالای زندگی دیگران	رتبه‌ای
احساس برابری و عدالت	دسترسی مردم به حداقل درآمد لازم برای زندگی آبرومند ناتوان بودن افراد بانفوذ در پایمال کردن حق و حقوق مردم فرار کردن مجرمین از دست قانون با پارتی یا پول	رتبه‌ای
احساس خوشبختی	لذت بردن از وضعیت کنونی با احساس راحتی از خواب بیدار شدن احساس داشتن انرژی بی‌پایان تأثیرگذاری خوب بر روی دیگران	رتبه‌ای
تأمین (امید به آینده)	خوشایند بودن تمام وقایع گذشته احساس داشتن توانایی انجام هر کار تنظیم کردن زمان وضعیت بهتر آینده نسبت به حال وضعیت بهتر حال نسبت به گذشته	رتبه‌ای

ادامه جدول ۲. مؤلفه‌ها، گویه‌ها و مقیاس اندازه‌گیری متغیر رفاه ذهنی.

مؤلفه	گویه‌ها	مقیاس اندازه‌گیری
اعتماد و مقبولیت اجتماعی	همکاری و مشارکت کردن در کارهای خانه شرکت در تصمیم‌گیری‌های مربوط به مشکلات روستا همکاری در اجرای طرح‌ها و پروژه‌های توسعه روستا با صداقت و اعتماد رفتار کردن مردم در سطح جامعه با یکدیگر اعتماد متقابل شما با اعضای خانواده و نزدیکان کمک گرفتن از دیگران در تصمیمات مهم زندگی میزان مقبولیت در جامعه	رتبه‌ای

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

یافته‌ها

ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای سرپرست خانوارها

نتایج به‌دست‌آمده بیانگر آن است که میانگین سنی نمونه موردمطالعه ۴۷ سال است و ۳۲/۸ درصد پاسخگویان بین۲۲ تا ۳۸ سال و ۳۷/۳ درصد بین ۳۸ تا ۵۴ سال و مابقی بیشتر از ۵۴ سال سن دارند. ۴۱/۶ درصد پاسخگویان بی‌سواد، ۲۶/۹ درصد دارای تحصیلات زیر دیپلم و ۳۱/۵ درصد دیپلم و بالاتر از آن بوده‌اند. همچنین تعداد افراد خانوار ۶۵/۳ درصد پاسخگویان بین ۱ تا ۵ نفر و ۳۴/۷ درصد آنان بین ۵ تا ۱۰ نفر است. ۶۶/۷ درصد افراد در فعالیت‌های کشاورزی و ۲۰ درصد در فعالیت‌های غیرکشاورزی (صنایع‌دستی، خدماتی و ...) شاغل بوده و ۱۳/۳ درصد نیز فاقد شغل (بیکار) هستند. نظام بهره‌برداری از زمین در مورد ۷۲/۵ درصد پاسخ‌گویان از نوع ملکی، ۱۵/۵ درصد از نوع اجاره‌ای و سهم نظام بهره‌برداری سهم‌بری و اوقافی به ترتیب ۸ و ۴ درصد است.

وضعیت رفاه ذهنی و شاخص‌های آن در جامعه موردمطالعه

برای پاسخ‌گویی به این سؤال که شاخص‌های رفاه ذهنی جامعه مطالعه شده در چه سطحی قرار می‌گیرند، میانگین کل هر کدام از مؤلفه‌های رفاه ذهنی با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای با مقدار متوسط مورد مقایسه قرار گرفت (جدول شماره ۳). نتایج نشان‌دهنده این واقعیت است که مؤلفه‌های احساس سلامت، عزت نفس، خوشبختی و شادکامی، امید به آینده و اعتماد اجتماعی با مقدار استاندارد آزمون تفاوت معنی‌داری دارند به نحوی که میزان احساس سلامت، خوشبختی و شادکامی، امید به آینده و اعتماد اجتماعی سرپرستان خانوارها کمتر از حد متوسط بوده و فقط سطح عزت نفس آنان بیشتر از حد متوسط جامعه است.

بررسی وضعیت کلی رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها بر حسب سطوح سه گانه (کم، متوسط، زیاد) با استفاده از تفاوت انحراف معیار از میانگین (ISDM) بیانگر آن است که بخش مهمی از سرپرستان خانوارها از سطح رفاه ذهنی متوسطی برخوردار هستند (۳۹/۷۰ درصد) و ۳۱ درصد سرپرستان خانوارها دارای سطح رفاه ذهنی نامطلوب و فقط ۲۹/۳۰ درصد سرپرستان از سطح رفاه ذهنی مطلوب و بالایی برخوردار هستند (جدول شماره ۴). به‌طور کلی، میزان رفاه ذهنی بیش از ۷۰ درصد از سرپرستان خانوارها در سطح متوسط و پایین‌تر از حد مطلوب قرار دارد.

بررسی عوامل مؤثر بر سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوار

در این بخش تلاش شده است با توجه به ادبیات مربوط به رفاه ذهنی به‌ویژه نظریات اینگلهارت (۲۰۰۲) و استرلین (۲۰۰۴)، رابطه بین متغیرهای فردی، جمعیتی و اقتصادی با سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوار موردبررسی قرار گرفته و تفاوت تأثیرگذاری این متغیرها بر سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارهای روستایی مورد آزمون قرار گیرد.

تأثیر متغیرهای فردی (سن، جنسیت، تأهل، تحصیلات) بر سطح رفاه ذهنی

آنالیز واریانس سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوار بر حسب سن نشان می‌دهد که بین طبقات مختلف سنی اختلاف معنادار وجود دارد و رفاه ذهنی سرپرستان خانوارهای در محدوده سنی ۵۴ الی ۷۰ سال بیشتر از سایر افراد است (جدول شماره ۵). همچنین با حرکت از طبقه سنی پایین به طبقه سنی بالاتر، سطح رفاه ذهنی افزایش می‌یابد و در سنین ۵۴ الی ۷۰ سالکی به حداکثر می‌رسد و بعد از آن تقلیل می‌یابد. بررسی بلانچ فلاور و اسوالد[13] (۲۰۰۸) نشان می‌دهد رابطه سن و رفاه ذهنی، می‌تواند غیرخطی و از نوع درجه دوم باشد. ملکی و برادران (۲۰۱۵) در تحلیل رفاه ذهنی در ایران رابطه معکوس بین سن و رفاه ذهنی را بیان نموده‌اند.

13. Blanchflower & Oswald

جدول ۳. مقایسه میانگین مؤلفه‌های رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها با حد متوسط.

استاندارد آزمون= ۳			
مؤلفه	مقدار میانگین	آماره t	سطح معنی‌داری
احساس سلامت	۲/۹۳	-۲/۴۱	۰/۰۱
عزت نفس	۳/۱۱	۲/۷۳	۰/۰۰
ترجیحات	۲/۹۲	-۱/۴۹	۰/۱۳
استحقاق نسبی	۲/۹۷	-۰/۶۲	۰/۵۳
مقایسه نسبی	۲/۹۶	-۰/۷۳	۰/۴۶
برابری	۳/۰۳	۰/۷۳	۰/۴۶
خوشبختی و شادکامی	۲/۷۸	-۴/۳۸	۰/۰۰
تأمین (امید به آینده)	۲/۸۸	-۲/۶۷	۰/۰۰
مشارکت اجتماعی	۲/۹۳	-۱/۲۴	۰/۲۱
اعتماد اجتماعی	۲/۸۲	-۳/۷۶	۰/۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۴. توزیع فراوانی سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها.

سطح رفاه ذهنی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
کم (نامطلوب)	۱۱۶	۳۱	۳۱
متوسط	۱۴۹	۳۹/۷۰	۷۰/۷۰
زیاد (مطلوب)	۱۱۰	۲۹/۳۰	۱۰۰
جمع کل	۳۷۵	۱۰۰	
میانگین= ۲/۹۴ حداقل= ۱/۱۱ حداکثر= ۴/۶۸ انحراف معیار=۰/۷۸			

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۵. آنالیز واریانس سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوار بر اساس سن.

متغیر	طبقه سنی	*میانگین	انحراف معیار	آماره F	سطح معناداری
رفاه ذهنی	۳۸ ≥ سن > ۲۲	۲/۸۲ b	۰/۷۵	۴/۹۶	۰/۰۰۲
	۵۴ ≥ سن > ۳۸	۲/۹۰ b	۰/۸۷		
	۷۰ ≥ سن > ۵۴	۳/۲۳ a	۰/۷۹		
	۸۶ ≥ سن > ۷۰	۲/۸۶ b	۰/۷۷		
میانگین= ۴۷ حداقل= ۲۲ حداکثر= ۸۶ انحراف معیار=۱۴/۳۳					

* حروف غیر یکسان نشان‌دهنده تفاوت معنادار آماری بر اساس آزمون دانکن است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد سطح رفاه ذهنی مردان سرپرست خانوار بیشتر از سطح رفاه ذهنی زنان سرپرست خانوار است و از لحاظ آماری دارای تفاوت معنادار است (جدول شماره ۶). در مناطق روستایی معمولاً مردان از سطح رفاه مالی و وضعیت شغلی بالاتری برخوردار هستند و تفاوت‌های جنسیتی در درآمد، قدرت و جایگاه اجتماعی وجود دارد و لذا این تفاوت می‌تواند محتمل باشد. ملکی و برادران (۲۰۱۵) در تحلیل وضعیت رفاه ذهنی در نظام‌های رفاهی با تأکید بر ایران نشان دادند که مردان

از سلامت ذهنی بالاتری نسبت به زنان برخوردارند ولی میزان رضایت از زندگی در بین زنان بیشتر از مردان است.

گرچه یافته‌های اکثر مطالعات انجام‌یافته در حوزه اقتصاد شادکامی نشان می‌دهد که ازدواج در افزایش شادکامی افراد مؤثر است (Easterlin, 2003; Gerdtham & Johannesson, 2000; Mayer, 2001)، لیکن مقایسه وضعیت رفاه ذهنی افراد مجرد (مطلقه، بیوه و ...) و متأهل در جدول شماره ۷ نشان می‌دهد که بین سطح رفاه ذهنی افراد متأهل و مجرد از لحاظ آماری تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

همچنین اطلاعات مندرج در جدول شماره ۸، بیانگر این واقعیت است که در مناطق روستایی موردبررسی، سطح تحصیلات بر رفاه ذهنی افراد تأثیر معناداری ندارد و تفاوتی بین سرپرست خانوارها در این زمینه مشاهده نمی‌شود. این یافته تحقیق در تطابق با نتایج برادران و حسین پور (۲۰۱۳) است. بخش عمده‌ای از سرپرستان خانوارهای روستایی دارای تحصیلات ابتدایی و فاقد دانش تخصصی و حرفه‌ای کاربردی در جهت افزایش سطح رفاه اجتماعی خود هستند و لذا نتیجه به‌دست‌آمده منطقی به نظر می‌رسد.

تأثیر متغیرهای جمعیتی (بعد خانوار، تعداد افراد شاغل خانواده) بر سطح رفاه ذهنی

نتایج آنالیز واریانس سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها بر حسب بعد خانوار و مقایسه آن‌ها با استفاده از آزمون دانکن نشان داد که بین تعداد افراد خانوارهای روستایی و سطح رفاه ذهنی سرپرست آن‌ها ارتباط معنادار وجود دارد و با افزایش بعد خانوار سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوار افزایش می‌یابد (جدول شماره ۹). لیکن نتایج مطالعه برادران و حسین پور (۲۰۱۳) که در سکونتگاه‌های شهری انجام یافته، نشان داد بین سطح رفاه ذهنی کارکنان وزارت رفاه و تأمین اجتماعی و تعداد افراد خانوار رابطه معنادار آماری وجود ندارد.

جدول ۶. مقایسه میانگین سطح رفاه ذهنی زنان و مردان سرپرست خانوار.

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
رفاه ذهنی	زن	۲/۷۵	۰/۶۶	-۲/۲۴	۰/۰۲۸
	مرد	۲/۹۸	۰/۸۰		

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۷. مقایسه سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوارها بر حسب وضعیت تأهل.

متغیر	وضعیت تأهل	میانگین	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
رفاه ذهنی	مجرد	۲/۸۸	۰/۷۶	-۱/۱۷	۰/۲۴
	متأهل	۲/۹۶	۰/۷۹		

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۸. آنالیز واریانس سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوارها بر اساس سطح تحصیلات.

متغیر	سطح تحصیلات	میانگین	انحراف معیار	آماره F	سطح معناداری
رفاه ذهنی	بی‌سواد	۲/۹۸	۰/۷۳	۰/۱۹	۰/۹۴
	کمتر از دیپلم	۲/۹۳	۰/۸۰		
	دیپلم	۲/۸۸	۰/۸۳		
	کاردانی	۲/۹۳	۰/۹۱		
	کارشناسی و بالاتر	۲/۹۳	۱/۸۴		

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۹. مقایسه سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوارها بر حسب بعد خانوار.

متغیر	بعد خانوار	*میانگین	تعداد	انحراف معیار	آماره F	سطح معناداری
رفاه ذهنی	۲ ≥ تعداد افراد خانوار	۲/۶۳ a	۴۷	۰/۷۱	۲/۹۹۰	۰/۰۳۱
	۴ ≥ تعداد افراد خانوار > ۲	۲/۹۸ b	۱۲۸	۰/۸۱		
	۶ ≥ تعداد افراد خانوار > ۴	۲/۹۸ b	۱۲۳	۰/۷۶		
	۶ > تعداد افراد خانوار	۳/۰۳ b	۷۷	۰/۷۸		

*حروف غیر یکسان نشان‌دهنده تفاوت معنادار آماری بر اساس آزمون دانکن است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

بین سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها و تعداد افراد شاغل در خانوار ارتباط معناداری مشاهده شد به نحوی که با افزایش تعداد افراد شاغل در خانواده، سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها افزایش می‌یابد (جدول شماره ۱۰).

مقایسه میانگین رفاه ذهنی افراد در جدول مذکور نشان می‌دهد سرپرستان خانوارهای که افراد خانواده آنان بیکار بوده‌اند، دارای سطح رفاه ذهنی پایین‌تری نسبت به خانواده‌های دارای افراد شاغل هستند. همچنین بیشترین سطح رفاه ذهنی مربوط به سرپرستان خانوارهایی است که بیش از ۲ نفر از افراد خانوار آنان مشغول به کار بوده‌اند. همان‌گونه که نیلی و همکاران (۲۰۱۵) بیان می‌دارند ادبیات اقتصاد شادکامی از تأثیر منفی متغیر بیکاری بر رفاه ذهنی در کشورهای توسعه‌یافته و درحال‌توسعه حکایت دارد.

تأثیر متغیرهای اقتصادی (نوع شغل سرپرست خانوار، وضعیت مالکیت اراضی) بر سطح رفاه ذهنی

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۱۱، بین سطح رفاه ذهنی افراد شاغل و بیکار (فاقد شغل) تفاوت آماری معنادار وجود دارد و کمترین سطح رفاه ذهنی مربوط به افرادی است که فاقد شغل بوده و بیکار محسوب می‌شوند. بیکار بودن علاوه بر کاهش درآمد افراد، موجب کاهش رضایت از زندگی می‌شود که در نتیجه تأثیری منفی بر رفاه ذهنی افراد می‌گذارد (Wolfers, 2003: 22). به بیان دیگر وضعیت شغلی افراد سبب تفاوت درآمدی و در نتیجه تفاوت سطح رفاه اجتماعی افراد می‌شود (Nili & Babazadeh Khorasani, 2012: 40). در واقع نوع شغل سرپرست خانوار به نوعی وضعیت درآمدی سرپرست خانوار را توصیف می‌کند و با انتقال از یک طبقه شغلی به طبقه دیگر، میزان درآمد کسب‌شده تغییر نموده و بر سطح رفاه ذهنی افراد تأثیر می‌گذارد.

تأثیر نوع مالکیت اراضی بر سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوار در جدول شماره ۱۲ تحلیل شده است که نشان می‌دهد نوع مالکیت اراضی در سکونتگاه‌های روستایی بر سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها تأثیر معناداری دارد و افرادی که دارای زمین ملکی هستند از سطح رفاه ذهنی بالاتری نسبت به افراد دارای زمین اجاره‌ای، سهم بری و اوقافی برخوردار هستند. برخورداری از حقوق مالکیت زمین و دارا بودن زمین شخصی باعث تضمین امنیت شغلی و پایداری درآمد در مقایسه با سایر افراد می‌شود که به دنبال خود رضایت از زندگی را به همراه دارد.

جدول ۱۰. آنالیز واریانس سطح رفاه ذهنی بر اساس تعداد افراد شاغل در خانوار.

متغیر	تعداد افراد شاغل در خانوار	*میانگین	انحراف معیار	آماره F	سطح معناداری
رفاه ذهنی	۰(بیکار)	۲/۷۳ a	۰/۷۸	۴/۹۰	۰/۰۰
	یک نفر	۲/۹۲ ab	۰/۸۱		
	دو نفر	۳/۰۹ bc	۰/۶۵		
	بیشتر از ۲ نفر	۳/۳۵ c	۰/۶۸		

*حروف غیر یکسان نشان‌دهنده تفاوت معنادار آماری بر اساس آزمون دانکن است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۱۱. مقایسه سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوارها بر حسب نوع شغل سرپرست خانوار.

متغیر	نوع شغل	*میانگین	انحراف معیار	آماره F	سطح معناداری
رفاه ذهنی	کشاورزی	۳/۰۵ b	۰/۷۲	۴/۴۳	۰/۰۰
	تجاری (واسطه‌گری)	۳/۰۴ b	۰/۸۲		
	صنایع‌دستی	۲/۵۹ b	۰/۷۳		
	خدماتی	۲/۹۵ b	۰/۸۵		
	سایر موارد	۲/۷۲ b	۱/۰۱		
	فاقد شغل (بیکار)	۲/۵۳ a	۰/۸۶		

*حروف غیر یکسان نشان‌دهنده تفاوت معنادار آماری بر اساس آزمون دانکن است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۱۲. آنالیز واریانس سطح رفاه ذهنی سرپرست خانوارها بر اساس وضعیت مالکیت اراضی.

متغیر	مالکیت اراضی	*میانگین	انحراف معیار	آماره F	سطح معناداری
رفاه ذهنی	ملکی	۳/۰۲ a	۰/۷۵	۳/۹۰	۰/۰۰۹
	اجاره‌ای	۲/۶۵ b	۰/۸۷		
	سهم‌بری	۲/۸۳ ab	۰/۷۹		
	اوقافی	۲/۹۲ ab	۰/۷۷		

*حروف غیر یکسان نشان‌دهنده تفاوت معنادار آماری بر اساس آزمون دانکن است.

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

بحث و نتیجه‌گیری

اندازه‌گیری رفاه در قالب شاخص‌های عینی موردانتقاد اقتصاددانان و سیاستمداران بوده و رویکرد جایگزین آن یعنی شاخص‌های مبتنی بر رویکرد ذهنی که با سؤال مستقیم از جوامع آماری و درک ترجیحات بیان‌شده به دست می‌آید، به نحو مطلوب و قابل قبولی رفاه حقیقی پاسخ‌دهندگان را منعکس می‌سازد (Narayan et al., 2000; Nili et al., 2015).

رفاه ذهنی یا احساس برخورداری از رفاه، بیانگر ارزیابی‌های مثبت و منفی مردم در مورد زندگی‌شان در هر جامعه است. شناخت عوامل مؤثر بر رفاه ذهنی روستائیان اولاً می‌تواند درک جامع‌تری از مفهوم مطلوبیت و رضایتمندی از دیدگاه آن‌ها فراهم نماید و ثانیاً بر اساس این شناخت می‌توان سیاست‌گذاران را در تبیین مؤلفه‌های سیاست‌های اثربخش به‌منظور بهبود شرایط رفاهی خانوارها و افزایش شادکامی و رضایت از زندگی در نواحی روستایی کمک نمود. این پژوهش تلاش نموده است سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها و عوامل مؤثر بر آن را در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان کوهدشت با استفاده از ابزار پرسشنامه و مصاحبه مورد ارزیابی قرار دهد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد میزان رفاه ذهنی بیش از ۷۰ درصد از سرپرستان خانوارها در سطح متوسط و پایین‌تر از حد مطلوب قرار دارد که مشابه نتیجه اینگلهارت (۲۰۰۲) و راستی و جهان‌تیغ (۲۰۱۵) و بر خلاف نتایج ملکی و برادران (۲۰۱۵) است که ۶۱ درصد خانوارها دارای سطح رفاه ذهنی خیلی زیاد هستند. به نظر می‌رسد استفاده از تعداد شاخص‌های اندک رفاه ذهنی در مطالعه مذکور و تفاوت‌های جغرافیایی (پژوهش ملی) و جمعیتی عامل این تفاوت باشد. با توجه به یافته تحقیق به نظر می‌رسد برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات انجام‌شده در طی چند دهه گذشته هنوز نتوانسته است تأثیر مطلوبی بر افزایش رفاه روستائیان به‌ویژه در ابعاد ذهنی داشته باشد. از این رو تدبیر و سیاست‌گذاری هدفمند مبتنی بر نیازها و انتظارات مردم روستایی در برنامه‌های توسعه روستایی الزامی می‌نماید. یافته‌های تحقیق نشان داد متغیرهای فردی (جنسیت، سن)، متغیرهای جمعیتی (بعد خانوار، تعداد افراد شاغل در خانواده) و متغیرهای اقتصادی (نوع شغل سرپرست خانوار، وضعیت مالکیت اراضی) مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تفاوت سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان کوهدشت است.

یافته‌های تحقیق نشان داد سطح رفاه ذهنی زنان سرپرست خانوار کمتر از سطح رفاه ذهنی مردان سرپرست خانوار بوده و از لحاظ آماری دارای تفاوت معنادار است. این نتیجه تحقیق در

تطابق با یافته‌های ملکی و برادران (۲۰۱۵)، یینگ پروکساوان[۱۴] و همکاران (۲۰۱۲) و اینگلهارت (۲۰۰۲) و در تضاد با نتیجه تحقیق مدیری و آزاد ارمکی (۲۰۱۴) است. لذا پیشنهاد می‌گردد جهت تحقق عدالت اجتماعی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی رفاه اجتماعی، در برنامه‌ریزی نواحی روستایی افزایش سطح رفاه مالی و بهبود وضعیت شغلی زنان سرپرست خانوار و کاهش تفاوت‌های جنسیتی در درآمد، قدرت و جایگاه اجتماعی مدنظر قرار گیرد.

نوع مالکیت اراضی در سکونتگاه‌های روستایی بر سطح رفاه ذهنی سرپرستان خانوارها تأثیر معناداری دارد و افرادی که دارای زمین ملکی هستند از سطح رفاه ذهنی بالاتری نسبت به افراد دارای زمین اجاره‌ای، سهم بری و اوقافی برخوردار هستند. این نتیجه تحقیق همسو با یافته‌های نارایان و همکاران (۲۰۰۰) است که نشان می‌دهد در نواحی روستایی کشورهای درحال‌توسعه، داشتن دارایی ثابت به‌ویژه از نوع زمین زراعی تأثیر مثبتی بر احساس رفاه ذهنی دارد. لذا پیشنهاد می‌گردد سیاست‌گذاری در زمینه نظام‌های بهره‌برداری از زمین در مناطق روستایی به صورتی طراحی گردد که انگیزه اقتصادی افراد را جهت واگذاری اراضی به‌صورت اجاره یا سهم‌بری کاهش دهد و نظام بهره‌برداری مبتنی بر احساس تعلق و مالکیت به‌ویژه از نوع تعاونی گسترش یابد.

نتایج نشان می‌دهد بین سطح رفاه ذهنی افراد شاغل و بیکار (فاقد شغل) تفاوت آماری معنادار وجود دارد و کمترین سطح رفاه ذهنی مربوط به افرادی است که فاقد شغل بوده و بیکار محسوب می‌شوند. همچنین سرپرستان خانوارهایی که افراد خانواده آنان بیکار بوده‌اند، دارای سطح رفاه ذهنی پایین‌تری نسبت به خانواده‌های دارای افراد شاغل هستند. یافته‌های تحقیق در این زمینه مشابه نتایج نیلی و بابازاده خراسانی (۲۰۱۲)، مدیری و آزاد ارمکی (۲۰۱۴)، مارکوسن و همکاران (۲۰۱۸) است. همان‌گونه که مارکوسن و همکاران (۲۰۱۸) بیان می‌دارند زارعینی که در مزارع خانوادگی به کشاورزی مشغول هستند، احساس قوی‌تری به لحاظ خودمختاری، شایستگی و عدم وابستگی داشته و همین منجر به اثر مثبت و مستقیم بر سطح رفاه ذهنی افراد می‌شود.

با توجه به یافته مذکور پیشنهاد می‌گردد در راستای افزایش رفاه اجتماعات روستایی، تسهیلات ایجاد اشتغال در مناطق روستایی با اولویت بالاتری به خانوارهای فاقد شغل و دارای تعداد افراد بیکار بیشتر در خانواده اختصاص یابد.

با توجه به اینکه نتایج این‌گونه تحقیقات اولاً می‌تواند بیانگر وضعیت سلامت و شادکامی اجتماعی جوامع روستایی باشد و ثانیاً تأثیر برنامه‌ها و سیاست‌های اتخاذشده را بر وضعیت رفاه جامعه روستایی و به نوعی موفقیت یا عدم موفقیت آن‌ها نمایان سازد.

ثالثاً مبنایی برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران بخش روستایی جهت برنامه‌ریزی اثربخش در آینده‌نگاری قرار گیرد، بررسی و مقایسه تطبیقی روند تغییرات رفاه ذهنی در نقاط روستایی به‌ویژه در طی برنامه‌های توسعه در پژوهش‌های آینده می‌تواند مفید و راهگشا واقع گردد.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

14. Yiengprugsawan

References

Alexandrova, A. (2005). Subjective well-being and Kahneman's 'objective happiness, Journal of Happiness Studies, 6(3): 301-324. Alizadeh, J., Barghi, H., Rahimi, H., Afsharipour, A. (2013). Evaluating Quality of Life in Rural Areas Using Fuzzy Topsis Case Study: Myandeh Village, Fars Province. Journal of Rural Research, 4(3):615-640.

Alizadeh, J., Barghi, H., Rahimi, H., Afsharipour, A. (2013). Evaluating Quality of Life in Rural Areas Using Fuzzy Topsis Case Study: Myandeh Village, Fars Province. Journal of Rural Research, 4(3):615-640.

Asadullah, M. N., & Chaudhury, N. (2012). Subjective well-being and relative poverty in rural Bangladesh, Journal of Economic Psychology, 33(5): 940-950.

Baradaran, M., & Hosseinpour, N. (2013). The Relationship between Social Capital with Subjective Welfare among the Staff of Ministry of Welfare and Social Security. Social Welfare Quarterly, 13 (49): 35-56. (In Persian).

Bargahi, H., & Kabiri, N. (2015). Subjective welfare and the impact of social trust on it (case study: youth living in Tehran). Sociological studies of youth (jame shenasi motaleate javanan), 6(20), 9-32. (in Persian).

Barani Pesian, V., Nazarian, A., Mahdavi, M. (2014). Measurement and Analysis of the Quality of Life in Rural Families, with Emphasis on the Impact of Demographic Variables. Journal of Rural Research, 5(1): 71-88.

Barimani, F., Baluchi, O. (2013). Quality of Life Assessment in Rural Areas by Using Intelligent Systems (Fuzzy Logic) Case Study: Mahban Sub-District, Nikshahr Township. Journal of Rural Research, 4(3): 585-613.

Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (2008). Is well-being U-shaped over the life cycle? Social Science and Medicine, 66(8): 1733-1749.

Borhani, T., & Hadizadeh Moghadam, A. (2016). Study of factors affecting employees' subjective well-being. Public Administration Perspaective, 7(3), 85-103. (In Persian).

Courvisanos, J., & Martin, J. (2005). Developing policy for Australia's small towns: From anthropology to sustainability. In 2nd Country Towns Conference, Latrobe University, Bendigo.

Darvishi, B., Omidi, M., Esmat, F. (2017). Multi-Dimensional Approach to Subjective Well-Being: A Case Study: Ilam University Staff. Economic Modeling, 10(36), 75-100. (In Persian).

Diener, E. (2006). Guidelines for national indicators of subjective well-being and ill-being. Applied Research Quality Life, 1:151–157.

Diener, E., Diener, M., & Diener, C. (1995). Factors predicting the subjective well-being of nations. Journal of Personality and Social Psychology, 69(5): 851-864.

Easterlin, R. (2003). Explaining Happiness. Inaugural Articles by members of the National Academy of Sciences, PNAS, 100(19): 11176 – 11183.

Easterlin, R. (2004). The Economics of Happiness. The World Bank, 133(2): 26 - 33.

Eftekhari, A., Fatahi, A., Hajipoor, M. (2011). Spatial Distribution Assessment Quality of Life (QOL) in Rural Areas (Case study: Central part of city Delfan). Journal of Rural Research, 2(6): 69-94.

Farmahini Farahani, M. (1999). Descriptive Dictionary of Educative Sciences. Tehran: Asrar-e Danesh Publishing. (In Persian)

Fazeli, N. A., & Kardouni, R. (2008). Social Welfare and the Development Discourse of Iranian State in 1368-1376. Journal of Social Science, 41: 125-161. (In Persian)

Fazelniya, G. (2015). Evaluation and Comparative of Quality of life Indicators in Extended and Nuclear Families (Case study: The Rural areas in Poshtab District of Zabol). Journal of Rural Research, 5(4): 849-874.

Fitzpatrick, T. (2004). The Welfare Theory. Translation: Hormuz Homayoun Pour. Social Research Superlative Institute. 442

Gangadharappa, N. R., Acker, D. G., Chengappa, P. G., Ganesamoorthi, S., Kumar, S., Sajeev, M. V., Shen, D. (2007). Social capital and ability to change among Indian farmers. International conference on 21th century challenges to sustainable agri-food systems.

Gerdtham, U. G., & Johannesson, M. (2000). Income-related inequality in life-years and quality-adjusted life-years. Journal of Health Economics, 19(6): 1007-1026.

HezarJaribi, J., & Safari Shali, R. (2012). Anatomy of Social Welfare. Tehran: Society and Culture Publications. (In Persian)

Inglehart, R. (2002). Gender, Aging and Subjective Well-being, International. Journal of Comparative Sociology, 43 (3- 5): 391 – 408.

Khorasani, M., Tahmasi, B., Hojjat, S. (2018). Measuring and analyzing the development levels of rural areas of Koohdasht. Journal of the Geographical Engineering of Territory, 2(4), 55-67. (In Persian).

Knight, J., Song, L., & Gunatilaka, R. (2009). Subjective well-being and its determinants in rural China. China Economic Review. 20: 635-649.

Layard, R. (2005). Happiness: Lessons from a new science. Penguin Books/Penguin Group (USA).

Lee, Y. J. (2008). Subjective quality of life measurement in Taipei. Building and Environment, 43(7): 1205-1215.

Linssen, R., Van Kempen, L., & Kraaykamp, G. (2011). Subjective well-being in rural India: the curse of conspicuous consumption. Social indicators research. 101. 57-72.

Lucas, R. E., Diener, E., Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. Journal of Personality and Social Psychology, 71(3): 616-628.

Maleki, A., & Baradaran, M. (2015). Analysis of Subjective Welfare in Systems of World Welfare (With Emphasis on Iran). Social Welfare Quarterly, 58: 7-36. (In Persian).

Markussen, T., Fibaek, M., Tarp, F., & Tuan, N. (2018). The happy farmer: self-employment and subjective well-being in rural Vietnam. Journal of Happiness Studies. 19:9-10.

Mayer, D. (2001). The Long-Term Impact of Health on Economic Growth in Latin America. World Development, .29(6):1025-1033.

Meddin, J., & Vaux, A. (1988). Subjective well-being among the rural elderly population. The International Journal of Aging & Human Development, 27(3), 193–206.

Midgley, J. (2000). Globalization, capitalism and social welfare: A social development perspective. Canadian Social Work Review, 17:13-28.

Modiri, F., Azad Armaki, T. (2014). Gender differences in Iranian subjective well-being. Journal of Social Sciences, 2(10), 225-242. (In Persian).

Narayan, D., Chambers, R., Shah, M and Petesch, P. (2000). Voices of the poor: Crying outfor change. Oxford University Press, Inc. New York.

Nili, F., & Babazadeh Khorasani, B. (2012). Identification of Factors Affecting Subjective Welfare in Iran. Journal of Monetary and Banking Research, 6 (14): 28-48. (In Persian)

Nili, F., Babazadeh Khorasani, B., Shadkar, M. S. (2015). Analyzing Dependency of Subjective Well-being in Developing Countries to Macroeconomic Factors. Journal of Economic Research, 50 (1): 21-48. (In Persian).

Rabbani, R., Ghasemi, V., Abbaszade, M. (2019). The Relationship between Social Welfare and Citizens Participation in Urban Affairs. Social Welfare. 2009; 8 (32):91-108. (In Persian)

Ramos, S., & Soukiazis, E. (2014.). Determinants of subjective well-being in Portugal: a micro-data study, GEMF Working Papers 2014-16, GEMF, Faculty of Economics, University of Coimbra.

Rasti, H., Jahantigh, R. (2015). Measure of social welfare the households in rural areas, Case Study Township Zahak. Journal of Rural Research, 5(4), 759-778. (In Persian).

Rezvani, M., Mansourian, H., Ahmadadadi, H., Ahmadabadi, F., Parvai Here-Dasht, S. (2013). An Assessment on Factors Affecting the Quality of Life of Elderly in Rural Regions (Case Study: Neishabour County). Journal of Rural Research, 4(2): 301-326.

Russell, J. (2008). Promoting subjective well-being at work. Journal of Career Assessment, 16(1):117-131.

Sam Aram, E. A., & Mahboubi, R. (2014). Construction Of A Scale For Measuring Social Welfare With Its Emphasis on Subjective Well-Being (Feeling Welfare). Journal of Social Development and Welfare Planning. 18: 1-33. (In Persian)

Sam Aram, E. A., Bargahi, H., Kabiri, N. (2015). Mental and social well-being of its review of the impact of anomie among young people in Tehran. Social Sciences, 9 (29): 1-28. (In Persian)

Statistical Center of Iran. (2018). The general results of the 2016 census of population and housing of the country. Journal of Iran statistical center: information and statistical databases Bureau. Retrieved from URL: http://www.amr.org.ir

Vaznonienė, Gintarė, V., Bernardas, V. (2014). The subjective wellbeing of elderly people in rural areas, Socialiniai tyrimai [Social Research], 2 (35): 116-129.

Wolfers, J. (2003). Is business cycle volatility costly? Evidence from surveys of subjective well-being. International finance, 6(1): 1-26.

Yiengprugsawan, V., Somboonsook, B., Seubsman, S., Sleigh, A. (2012). Happiness, mental health, and socio-demographic associations among a national cohort of Thai adults, Journal of Happiness Studies. 13(6): 1019–1029.

Zokaai, M, S., & Morovati, N. (2019). Investigating the Adaptation of Mental Welfare to Objective Welfare and the Effect of Social Factors on It, Social Development & Welfare Planning, 11(38), 121-177. (In Persian).